

SPORUN TOPLUMSAL BOYUTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Fikret RAMAZANOĞLU, *M. Fatih KARAHÜSEYİNOĞLU, *Erkan T. DEMİREL,

*M. Oğuz RAMAZANOĞLU, **Oğuzhan ALTUNGÜL

*Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu – İSTANBUL

**Fırat Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu – ELAZIĞ

***Fırat Üniversitesi Sivrice Meslek Yüksekokulu – ELAZIĞ

ÖZET

İnsanların spor yapma alışkanlığını kazanması, yeteneklerinin geliştirilmesi açısından ve sağlıklı kalabilmesi için spor yapmasının gerekli olduğu toplumun her kesimince bilinmektedir. Toplum içerisinde sosyalleşmede bir araç olan spor, fert ve toplum ilişkilerinin geliştirilmesinde de etkili olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, spor ve toplum ilişkisi içeriğinde ilgili literatür imkan dahilinde taranıp elde edilen veriler ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Bu çalışma analitik metot kullanılarak yürütülmüştür.

Ferdin spora olan ilgisi ve bağı, toplum içinde yaşama kurallarına uyumu zorunlu hale getirmiştir. Spor fiziksel, ruhsal ve toplumsal gelişimde de önemli bir olgudur. Spor, ferde sabırlı ve enerjik olmayı, sosyal grup ve toplum ile bütünleşmeyi sağlarken, fert ile toplum arası ilişkileri daha ahlaki kılmaktadır. Spor sayesinde insanlar aynı amaçlara yönelmeye, birlikte hareket etme duygusunu yaşamaya başlarlar.

Sonuç olarak; insan yaşamı ile bütünleşmiş olan spor, insanların sağlıklı, başarılı mutlu olmasında ve yüksek moral gücüne sahip olmasında çok önemli rol oynamaktadır. Spor, insanın toplumda diğer insanlara ulaşmasında bir unsurdur. Yine insanlar spor sayesinde aynı amaçlara yönelmeye, birlikte hareket etme duygusunu yaşamaya başlarlar. Spor, fiziksel, ruhsal ve toplumsal gelişimde de fayda sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Toplumsal Boyut, Fert

EVALUATION OF SOCIAL DIMENSIONS OF SPORT

ABSTRACT

It is generally accepted by the society that sport is required for development skills and human health. Sport is effective at development of individual and social relationship as it means being social in community.

The purpose of this study was to evaluate the sport and community relations by searching possible related literature and combine data. Analytic method used in the study.

Person affinity and relation with sports make themselves have to obey the social rules in the society. Sport is also an important fact in physical, psychological and social development. Sports brings the relation of person with society to ethical points by making social groups to become integrated into society, person become energetic and be patient by sports. Person feel to go towards the same aim and participate organising movement together by sports.

As a conclusion sports that become integrated into human life have an important role for health, success and mood of humanity. Moreover it is a factor to meet the others. And it is the sport that make the person feel to go towards the same aim and participate organising movement together

Sport is so beneficial at physical, psychological and social development.

Keywords: Sport, Social Dimension, Person

1. GİRİŞ

İnsanları spora alıştırmak, yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olmak ve sağlıklı kalabilmesi için spor yapmasının gerekli olduğu artık tüm toplum kesimlerinde bilinmektedir. Spor aracılığıyla insanın yaptığı işten en yüksek seviyede verim alması kolaylaşacaktır (28). İnsanın araç değil amaç olduğu

düşünülmeli, başka gayeler için onun kullanılması değil, her şeyin onun için kullanılması ilkesi geçerlik kazanmalıdır. Onun huzuru, rahatlığı, mutluluğu, saadeti, fikren ve ruhen gelişmesi için uğraşılmalı; genç-yaşlı, kadın-erkek, çalışan-çalışmayan herkes için spora da yönelmelidir (27).

Spor, fiziksel engelliler de dahil olmak üzere bireyler arası fark gözetmeden toplumun değişik kesimlerinin ilgi alanına girmektedir (4). İnsan yaşamı ile birbirinden ayrılmaz bir bütün haline gelen spor, insanın tüm yaşamı boyunca sağlıklı, başarılı mutlu olmasında ve moral gücü yüksek tutulmasında önemli bir rol oynamaktadır (33). Spor, ferde sabırlı ve enerjik olmayı, sosyal grup ve toplum ile bütünleşmeyi sağlarken, fert ile toplum arası ilişkileri daha ahlaki kılmaktadır. Spor sayesinde insanlar aynı amaçlara yönelmeye, birlikte hareket etme duygusunu yaşamaya başlarlar. Spor, insanın toplumda yalnızlığını ve tek başına sorumsuzca hareketini önlemede de bir unsurdur (12). Toplumlar ferdin sıkıntılarını çözmeye ve çare aramaya mecbur hale gelmiştir. Çünkü insanların huzurlu, mutlu ve sağlıklı olması topluma da yansıtacaktır (18).

İnsanın günlük yaşantısındaki sıkıntıları ve özellikle de şehir yaşamının getirdiği yoğun stres, gelişen teknoloji ve onun gerisinde kalmanın doğurduğu kaygılardan uzaklaşmanın yolu spor olacaktır. Bu seçimin diğer bir boyutunda da sağlıklı olma düşüncesi vardır (23).

2.SPOR VE TOPLUMSAL OLGU İLİŞKİSİ

Her toplumsal olgu tarihsel bir olgudur, her tarihsel olgu da toplumsal bir olgudur (16). Spor da toplumlar arasında ve toplumun kendi içerisinde sosyal ve kültürel bir olgu olarak görünmektedir (5). İnsanın varoluşu bazı birliktelikleri beraberinde getirmiş ve toplum olma yolunda varoluşla birlikte önemli mesafeler alınmıştır. İnsanlar bilerek veya bilmeden toplulukları oluşturmuş bu oluşum onların bazı müştereklerde buluşmasını zorunlu kılmıştır. Diğer bir ifadeyle, toplumlar içerisinde kalıplaşmış davranış biçimleri belirginleşmiştir (20).

İnsanoğlu bir arada yaşamaya başladıktan sonra bir biriyle ilişkiye girişmiş ve bu ilişkinin yarattığı etkileşim sonunda anlamlar, değerler, kurallar ve yönetim biçimleri ortaya çıkmıştır (17).

Bu oluşumlardan biri de toplum olmalarıdır. Toplum; insanı insan yapan, inandığı değerleri belirleyen, davranış ve düşüncesini etkileyen bir gerçektir. Sınırları belirli bir mekanda yaşayan sosyal varlıkların oluşturduğu (34), bununla birlikte üyelerinin ortak bir yaşam tarzını bölüştükleri en büyük insan grubudur (26).

O halde büyüklüğü, uygarlık düzeyi, ekonomik uğraşısı, dili, dini, inandığı değerler ve uyduğu kurallar ne olursa olsun, ortak bir yaşayışa sahip her insan topluluğu bir toplum meydana getirir (34).

Toplumların oluşumuyla birlikte insanlar arasında paylaşımlar yaşanması sonucu etkileme ve etkilenme süreçleri başlamıştır. Bu süreç; insanların toplum olma özelliklerini ortaya koyarken, kültür ve

yaşayış biçimlerini de ortaya çıkarmıştır. İnsanoğlunun kültürü ve yönetim biçimleri gene insanoğlunun bir arada yaşamasının ürünüdür (22). Toplum içinde meydana gelmiş duyulan ve görülen başlangıç ve bitiş noktaları belli olan her şey toplumsal bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal olgu ise başlangıç ve bitiş süresi ile yeri kesin olarak belirlenemeyen süreç içinde ortaya çıkan bir gelişmedir (26).

Yeni bir yüzyılı yaşamaya başlayan günümüz dünyasında spor kavramı, diğer bir çok alanda olduğu gibi hızlı bir değişime uğramış ve kendisi ile birlikte kendisine bağımlı bir çok alanı da değişime uğratmıştır. Sporun tarihsel süreç içerisinde toplumla çok güçlü ve gizli bir yakınlığının olduğu bilinen bir gerçektir (32).

3. SPORUN TOPLUMDAKİ YERİ

İnsan topluluklarını millet yapan kültür unsurlarından biri de spordur. Spor kişisel olduğu kadar sosyal bir olaydır (17). Toplumların devamında, kültürlerinin korunması, kendilerini geliştirebilmeleri için başka yöntem, metot ve araçlar olduğu kadar spor ve sportif faaliyetler de etkili olmuştur. Toplumsal dayanışmanın sağlanmasında spor gibi bireyleri yakınlaştırıcı, birbirine kaynaştıran merkezlerin önemli rolleri vardır (24). Bilgi, davranış ve kabiliyetlerin geliştirilmesi ve kazandırılması için sürekli faaliyetler dizisi olan eğitim, sporu ve sportif faaliyetleri de içermektedir. Bir sosyal olay olarak spor, eğitim kapsamı içinde irdelenmelidir (12). Eğitim ve öğretim alt yapısını tamamlamış modern toplumların spordaki gelişmişliği, cinsiyet, eğitim ve spor ortamı ile direkt bağlantılıdır.

Spor kültürünün gün geçtikçe yakından takip edildiği sportif faaliyetlere pasif veya aktif katılımın arttığı bilinmektedir. Toplumumuzda bayanların ekonomik özgürlük, iş ortamı ve sosyalleşmesi bakımından yetersiz kaldığı bilinmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde bayanların spora katılımının arttığı bilinmektedir (1).

Sporun yaygınlaştırılmasındaki olumsuzlukların başında, genelde hizmet yetersizliğinden kaynaklandığı bilinmektedir. Sporun geldiği noktanın yeterli olmaması, sportif faaliyet ve organizasyonların da yetersiz olması için etkili nedenlerden biridir. Sportif etkinliklerin, yoğun, yaygın ve gelişmiş olduğu toplumlar güçlü ve mutlu olmaya aday toplumlardır (15).

Gelişmemiş toplumlardan en ileri gitmişine kadar spor yapma zarureti vardır (9). Spor içinde bulunduğu sosyal ve kültürel şartlardan etkilenmektedir (19). Spor toplumu etkileyip ilerlemesine yardımcı olduğu gibi toplum da spor olgusunun gelişimine katkıda bulunmuştur. Zaten toplum ve spor birbirinden ayrılmayan bir bütünün parçaları halindedir.

Tarihte spor denilince hep antik çağ anımsanır. Toplum olan her yerde spor olan veya spora koşut etkinlikler bulunmaktadır. Antik çağın özelliği sporu günümüze yansıyacak düzeyde işlemiş olmasından gelmektedir. Oysa Antik çağda sözcük olarak spor yoktur. Antik çağda iki spor etkinliği bulmaktayız “Gymnastik” ve “Agonistik” bunları günümüz diline çevirirsek; “Beden Eğitimi” ve “Yarışma Sporları” bu ikisi sporun temel taşıyıcısı olarak görülebilir. Fakat günümüzde spor yarışmanın ötesine taşmış ve “yarışmayı da kuşatan” “sportif mücadele” yada “sportif uğraş” önem kazanmıştır. Spor sözcüğünün ilk kullanımları eğlenme, gevşeme, rahatlatma anlamlarını içermektedir (11).

Spor insan gücünü, kendine güven, grup çalışması, karşılıklı dayanışma davranış dürüstlüğü değerlerinin yerleştirilmesi, beden ve ruh sağlığını sağlayıcı ve geliştirici bir seri amaçlar öngörmesiyle birlikte, kitleler tarafından kolayca benimsenen toplumun bedensel gelişimini sağlaması kadar, sosyal ve ruhsal bunalımlara kapılmasını önlemede gerekli bir araçtır (7,21).

Sporun bedensel, zihinsel ve ruhsal bir olgu olduğu ortaya çıkıyor. Hareketlerin belirli kurallar ve mücadele ruhu içersinde yapılması zorunlu hale geliyor. Öyleyse spor; insanların mücadele etmek, yarışmak ve eğlenceli vakit geçirmek, sağlıklı yaşama kavuşabilmek için belirli kurallar çerçevesinde maksatlı, bilinçli hareketlerin bütünüdür.

Sporun daha iyi anlaşılması için toplumsal koşullar içinde değerlendirilmesi gerekmektedir (3). Spor toplum bilimi, sporu sadece bir yarışma ve fiziksel üstünlük olarak değil, önemli ve sürekli bir sosyal olgu olarak yaklaşıyor sporun sosyal karakteristiklerini açıklamaya çalışır (26). Dengeli, güçlü, sağlıklı, verimli, uzun ömürlü yaşamada, toplum olarak böyle bir insan gücüne sahip olmada en etkili ve cazip bir faaliyetin spor olduğu unutulmamalıdır. Spor sadece yarışma, derece kazanma, rekor kırma değildir. Bunlardan önce katılma, yapma ve yaşama. Spor bütünüyle hareket ve mücadele esasına dayanan ve bunun içinde gereken bir takım alışılmış idman ve yarışmalardır(6). Yine spor, toplum bilimcilerine göre, ancak düzenlenmiş ortamlarda, yarışma ortamında yapılan etkinlik spor olarak tanımlanabilir. Etkinliğin kuralları bellidir ve onaylanmıştır. Kuralları ilgili kurum belirler ve düzenler (8).

Toplumlar ferdin sıkıntılarını çözmeye ve çareler aramaya mecbur hale gelmişlerdir. Çünkü ferdin rahatsızlığı, sıkıntısı topluma yansıyacaktır. Toplumun en önemli yapı taşlarından biri de insan unsurudur. İnsanlar huzurlu, mutlu, sağlıklı oldukları oranda toplumlarda mutlu, sağlıklı toplumlar olacaktır.

Günümüzde spor ve insan yaşamı birbirinden ayrılmaz bir bütün haline gelmiştir. Bu nedenle han-

gi yaşta olursa olsun bilimsel temellere dayalı bilinçli ve sistemli yapılan spor insanın tüm yaşamı boyunca sağlıklı, başarılı mutlu olmasında ve moral gücü yüksek tutulmasında önemli bir rol oynamaktadır (33).

Toplum içerisinde sosyalleşmede bir araç olan spor, fert ve toplum ilişkilerinin geliştirilmesinde etkili olmaktadır. Ferdin sosyalleşmesine katkıda bulunan spor (12), içinde bulunduğu sosyal ve kültürel şartlardan etkilenmektedir (19).

Sporda sosyalleşmek insanlar arasında menfaatsiz bir yakınlığın doğması ile insancıl bir kaynaşmayı gerçekleştirebilir (13). İnsanın dışında yine insanlar tarafından meydana getirilen sosyal çevre ile sporun gelişimi arasında kopmaz bağlar vardır (31). Öyle ki, hem spor toplumu etkilemiş ve ilerlemesine yardımcı olmuş, hem de toplum sporun gelişimine katkıda bulunmuştur. Zaten, toplum ve spor birbirinden ayrılmayan bir bütünün parçaları halindedir. Eğer, ortada bir etkileme ve etkilenme varsa bu etkileyen ve etkilenen faktörlerin özelliklerine bağlı olarak gelişecektir.

Ferdin spora olan ilgisi ve bağı, toplum içinde yaşama kurallarına uyumu zorunlu hale getirmiştir. Spor fiziksel, ruhsal ve toplumsal gelişimde de önemli bir olgudur (10).

Sporun sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmanın ana unsuru olan insan gücünün sağlıklı bir şekilde geliştirilip güçlendirilmesi için etkili bir amaç olarak kullanılması gerekir (30).

Toplumun kendiliğinden oluşmuş fakat zorla kabullenilmesi mümkün olmayan ama spor olgusu sayesinde uyumun kolaylaştığı bazı kurallar kendiliğinden oluşmaktadır. Ferdin toplumla ilişkilerini düzenlemede ve ferde toplum kurallarına uyumunda önemli rol oynayan spor veya sportif olay; fert ve toplum ilişkilerini geliştirdiği gibi, toplumun yüceltilmesinde önemli bir araç olarak ta değerlendirilmektedir (12).

Spor anlayış ve sorumluluk taşıyabilme ve işbirliği için düzen sağlama kabiliyetinde geliştirmektedir. Sebatsız ve enerjik olmayı sağlaması, sosyal gruba ve topluma mensubiyeti değerlendirme gücünü ferde kazandırmakla, fert ile toplum ilişkilerini daha ahlaki kılmaktadır (12).

İnsanların gelişen çağın gereklerine ayak uydururken ve bu gelişmeleri yakından takip ederken, çeşitli baskı ve streslere yenik düşmesiyle, toplumda ferde ayrı bir yük yüklenmiştir. İnsanların makineleşmenin ve teknolojinin etkisi altına girdiği günümüzde, bu baskı ve streslerle başa çıkma araçlarından birinin de spor olduğu gözlenmektedir.

İnsanın günlük yaşantısındaki sıkıntıları ve özellikle de şehir yaşamının getirdiği yoğun stres, gelişen teknoloji ve onun gerisinde kalmanın doğur-

duğu geleceğe yönelik kaygılardan kurtuluşun belki de en kolay olarak yaşandığı alan spor olacaktır (23). Spor olayının her çeşidi ferdi toplumla, en azından diğer fert ve gruplarla buluşturmaktadır. Fert sportif olaya katılmakla manevi yalnızlığın doğuşunu hazırlayan sakıncaları da giderebilir (12).

İnsan kadar eski bir geçmişe sahip olan spor, bu günkü uygarlığın, ulaşılmış olduğu düzeye erişilmesinde rolü olan bir temel faktördür (29).

Fert ve toplum ilişkilerini düzenlemede önemli rolü olan sporun toplumların günümüzde dünya toplumu olma yolunda atmış oldukları adımda birbirleriyle sanayi, ticaret ve kültür alanında ilişkilerini düzenlemede önemli roller üstlendiği ve bunun günümüzde giderek önem kazandığı görülmektedir. Sadece bulunduğumuz toplumun değerlerine değil milletler arası oluşan değerlere de uyum sağlamaktayız (25). Hatta spor din, dil, milliyet ve ırk ayrımı gözetmeksizin diğer ülkelerin insanlarıyla gönüllü, istekli, hırslı, azimli ve bilinçli bir mücadeleye yönelen kaynaşan ve yarışma çıkaran bir faaliyetin sebebini yine spor olarak düşünmek gerekir (2).

Toplumların yapılarında manevi yönden etkilemeler yaptığı kadar ticaret, sanayi ve turizm açısından da önemli yer tutan spor toplumun hemen her kesiminde olumlu gelişmelere neden olacaktır. Özellikle ülkelerin kendi kültür ve miraslarının diğer toplumlara veya ülkelere tanıtılmalarının doğal ve pratik yollarından biridir. Spor sayesinde toplumlar kendi örf, adet, gelenek ve görenekleri gibi kendilerini ayakta tutan değer yargılarının tanıtımını yapacaktır. Ülkenin tarihi güzellik ve Turistik bölgelerinin tanıtımı ve başka toplumlara yansımaları bunun sonucunda turizm ile birlikte sanayide ve ticarete azımsanamayacak büyük gelişmeler neden olacaktır.

5. KAYNAKLAR

1. Açıkada C., Ergen E.: Bilim ve Spor. Büro Tek Ofset Matbaacılık, Ankara 1990.
2. Akgün T.: Beden Eğitimi ve Spor sorunları. Beden Eğitimi Dergisi, Sayı:28, s.15, 1973.
3. Alemdar K.: Toplum ve Spor. H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi YO. Spor Bilimleri Derneği Bildiri Özetleri, Ankara 3-5 Kasım 2000.
4. Amman M.T.: Modernlik ve Modernleşme Ekseninde Günümüz Sporuna Makrososyolojik Bir Bakış. Spor Araştırmaları Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, 1999.
5. Atalay A.: Spor Gazeteciliği, Filiz Kitapevi, s.11-15, İstanbul 1998.
6. Ataman A.: Antropometri - Antropoloji ve Spor. Beden Terbiyesi ve Sporda Önemli Konular, s.3, Ankara 1978.
7. Beden Terbiyesi Gençlik ve Spor Genel Müdür

Sportif faaliyetler toplumun değişik kesimlerine kadar gidebilen sosyal entelektüel bir olay olduğu kadar sanai ve ticaret özelliklerini de göstermektedir. Bu sebeple ülke ekonomilerinde de bir yeri işgal etmektedir (14).

Spor son yıllarda siyasal iktidarların uyguladıkları politikalar ve kitle iletişim araçlarının katkıları ile popüler hale gelmiştir (3).

Günümüzde gelişmiş toplumlardan en gelişmemiş toplumlara kadar spor ve toplum biri birinin ayrılmaz bir parçası halini aldığı bilinen gerçektir. Toplumda mutlu huzurlu bireyler oluşturma modelleri toplum bilimciler tarafından tartışılırken spor olgusu toplumbilimcilerin ortak paydası arasında yerini almıştır. En geri kalmış toplumlardan en ileri gitmişine kadar spor yapma zarureti vardır (9).

Sportif etkinliklerin, yoğun, yaygın ve gelişmiş olduğu toplumlar güçlü ve mutlu olmaya aday toplumlardır (15).

4. SONUÇ

Sonuç olarak; insan yaşamı ile birbirinden ayrılmaz bir bütün haline gelen spor, insanın tüm yaşamı boyunca sağlıklı, başarılı mutlu olmasında ve moral gücü yüksek tutulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Spor, insanın toplumda yalnızlığını ve tek başına sorumsuzca hareketini önlemeye bir unsurdur. İnsanlar spor sayesinde aynı amaçlara yönelmeye, birlikte hareket etme duygusunu yaşamaya başlarlar. Bu, toplumda birlik beraberlik ve aynı ülkü hedefini ortaya çıkarır ve böyle bir yapıya sahip olan toplumların yıkılmaları da çözümleri de zor olacaktır. Spor fiziksel, ruhsal ve toplumsal gelişimde önemli bir olgudur.

lügen: Spor Şurası. Gökçe Ofset, Ankara 1990.

8. Bükler S.: Tenisten Sonra Sodasız Viski. İmge Kitapevi Yayınları, No:5, Ankara 1992.
9. Devlet Planlama Teşkilatı Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı.: Özel İhtisas Komisyon Raporu Spor, D.P.T. Yayınları, s.18, Ankara 1983.
10. 10-DPT.: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Beden eğitimi Spor ve İstanbul Olimpiyatları Özel İhtisas Komisyonu Raporu. s. 82, DPT Yayını, Ankara 2000.
11. Erdemli A.: İnsan, Spor ve Olimpizm Spor Fel-sefesi Yazıları. Sarmal Yayınevi, s.59, İstanbul 1996.
12. Erkal,M.E.: Sosyolojik Açından Spor. Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, Kutsun Matbaa ve Reklamcılık Merkezi, s. 86, 89, 90, 104, İstanbul 1992.

13. Erkan N.: İnsan Gücü Geliştirmede Metot ve Terminoloji Jimnastik Antrenör Kursu Notları. s.15, Ankara 1972.
14. Fişek K.: Devlet Politikası ve Toplumsal Ya-pıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi. S. B. F. Yayınları, s. 35, Ankara, 1980.
15. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.: Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı, Olimpizm ve İnsan Semineri, 22- 23 Mayıs, Ankara, 1991.
16. Goldmann L., Çev: Timuçin A., Aynuksa F.: İnsan Bilimleri ve Felsefe. Kavram Yayınları, s.11, İstanbul 1977.
17. Güven Ö.: Türklerde Spor Kültürü. Türk Tarih Kurumu Basım Evi, s.1, Ankara 1992.
18. Karahüseyinoğlu M.F, Arslan C., Ramazanoğlu F.: Elazığ Halkının Spora Karşı Eğiliminin İncelenmesi. F.Ü. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, Elazığ 2003.
19. Karaküçük S.: Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme. Seren Matbaacılık s.186, Ankara 1995.
20. Katz D.,Kahn R.,Çev: Can H.,Bayar Y.: Örgütlerin Toplumsal Psikolojisi. Türkiye Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, No:167, s.13, Ankara 1977.
21. Ketten M.: Türkiye’de Spor. Ayyıldız Matbaası, s.14,19,21, Ankara 1974.
22. Kongar E.: Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. 4.Basım, Remzi Kitabevi, s.56, İstanbul 1985.
23. Kuruç Z. Bayar P.: Kitle Sporu ve Spor Psikolojisi C.İ.O. Araştırması. Marmara Üniversitesi Basımevi, s.115, İstanbul 1992.
24. Öcalan M., Ramazanoğlu F.: Bazı Demografik Özelliklerine Göre Seyircilerin Futbol İzleme Sıklıklarının İncelenmesi. G.Ü. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, Ankara 10-11 Ekim 2003.
25. Özcan M.B.: Temel Kavramlar. Editör: Taşpınar M.: Öğretmenlik Mesleği, s.25, Elazığ Üniversite Kitabevi, Ankara Eylül 2002.
26. Öztürk F.: Toplumsal Boyutlarıyla Spor. Bağır-gan Yayınevi, s.1,13, Ankara 1998.
27. Ramazanoğlu F., Ramazanoğlu N.: Spor Tesislerinin Planlandırılması ve İşletmesi. Spor Araştırmaları Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 3, İstanbul Aralık 2000.
28. Ramazanoğlu F.,Ramazanoğlu N.: Spor Tesislerinin Planlandırılması ve İşletmesi. (Edt: Ramazanoğlu F.) Sporda Sosyal Alanlar-Seçme Konular I, Bıçaklar Kitabevi,s.51, Ankara 2004.
29. Sarıalp R.: Spor-Kültür-Felsefe İlişkileri. Anadolumuzda Antik Sportif Mekanlar ve Bir Hipotez, Spor Bilimleri 1. Ulusal Sempozyumu Bildirileri, 15-16, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1990.
30. Sezgin İ.: Gençlik ve Spor Politikaları ve Beden Eğitimi Öğretmenliği. Beden Eğitimi Dergisi, c:28-29, s.4, Akara 1973.
31. Taşmektepligil M.,İmamoğlu O.: Türkiye de Kültürel Yapının Spora Etkisi Üzerine Düşünceler. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi. c:1, s.1, 42, Ankara 1996.
32. Terekli M.S., Katurcı H., Heper E., Erkan M.: Sporda Yönetim Anlayışı ve Çağdaş Spor Yönetimi. H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi YO. Spor Bilimleri Derneği Bildiri Özetleri, Ankara 3-5 Kasım 2000.
33. Yalçınkaya M., Saracaloğlu A., Varol R.: Üniversite Öğrencilerinin Spora İlişkin Görüşleri ve Beklentileri. Spor Bilimleri Dergisi, c:4, s:2,13, Ankara 1993.
34. Yetim A.: Sosyoloji ve Spor. Topkar Matbaacılık, s.62, Ankara 2000.